

Életrajz magnószalagon

Amikor Lukács György értesült végzetes betegségéről, rendkívüli erőfeszítéseket tett, hogy gyorsított tempóban befejezhesse A társadalmi lét ontológiájáról című műve javítását és átnézését. Állapota azonban olyan gyorsan romlott, hogy nem bírta ez a számára mindennél fontosabb munkát a saját igényeinek megfelelő szinten elvégezni. Ekkor írta meg önéletrajzi vázlatát, de mire elkészült vele, nyilvánvalóvá vált, hogy kidolgozásához nincs már ereje; az írás manuális munkája is mind megoldhatatlanabb feladatot jelentett a számára. Úgy döntött tehát, hogy önéletrajzi vázlatának, a Megélt gondolkodás-nak az alapján Vezér Erzsébet és az én kérdéseim munkójára támaszkodva magnóra mondja önéletrajzát. Magnós interjúkat már korábban – főként 1969-ben – is készítettünk vele.

Az interjú összeállítása és szerkesztése során két cél vezérelt. Először is hiánytalanul akartam visszaadni az interjú tartalmát, vagyis mindazt, amit Lukács György fontosnak vélt elmondani önmagáról és koráról; másrészt könnyen olvasható, összefüggő szövegre törekedtem. Ezért a magnós interjúknál szokásos és ez esetben parancsolóan szükséges stílusjavításokon túl szerkezeti változtatásokat is eszközöltem. (...) A két kérdező személyt összevontam. (...) Az általam közreadott interjúk tehát nem hitelesek a szó filológiai értelmében; de minden szavuknak magnós fedezetük van. (...) Megjegyzem még, hogy tartalmilag nem válogattam a megnyilatkozásai között. Sem akármilyen politikai megfontolás, sem a tapintat szempontjai nem készítették ilyen csonkító eljárásra. (...) (Részlet Eörsi István bevezetőjéből.)

*

KÉRDEZŐ: Lukács elvtárs milyen körülmények között kapott 57 májusában ajánlatot a hazaköltözésre (a romániai internálásból)?

LUKÁCS: Március végén, április elején került sor a hazaköltözésre.

KÉRDEZŐ: Szabtak feltételeket?

LUKÁCS: Nem. Nem.

KÉRDEZŐ: Adminisztratív kapcsolata a párttal hogyan festett ebben az időben?

LUKÁCS: Amikor a pártot újjászervezték, és a párt megkapta mostani nevét, én bejelentettem, hogy igényt tartok a párttagságra. Levelet írtam a Központi Bizottságnak, megírtam, hogy mióta vagyok párttag, és hogy amióta párttag vagyok, azóta egész pártéletem világos a párt előtt, tehát semmi ok nincs arra, hogy megtagadják párttagsági kéresemet. Ezt természetesen mégis megtagadták, illetőleg nem kaptam választ erre a levélre, és tíz év múlva merült csak fel ismét a válasz kérdése.

KÉRDEZŐ: De továbbra is rossz néven vették, hogy miniszter volt a Nagy Imre-kormányban?

LUKÁCS: Természetesen.

KÉRDEZŐ: Konkrét vádak is felhoztak, vagy csak a szokásos általánosságokat?

LUKÁCS: Erre már nem tudok visszaemlékezni. Mint már többször is említettem, az egyes vádakra, amelyeket felhoztak ellenem, már nem emlékszem.

KÉRDEZŐ: Elolvasta, ami rosszat Lukács elvtársról írtak?

LUKÁCS: Részben.

KÉRDEZŐ: És ami jót írtak?

LUKÁCS: Azt még kevésbé. Jót nagyon ritkán írtak rólam. Ne felejtse el, hogy én Magyarországon híres ember voltam ugyan, de botrányairól híres ember, nem olyasvalaki, akít bárki és bármiféle módon dicsőített volna.

KÉRDEZŐ: Ez már pályájának kezdetén is így volt.

LUKÁCS: Pályám kezdetén én egy normális polgári író voltam, a Nyugat munkatársa, és a Nyugat-on belül radikális pozíciót foglaltam el. De ennek nem voltak politikai következményei. (...)

KÉRDEZŐ: Akkor is érvényes volt, hogy több rosszat mondtak Magyarországon Lukács elvtársról, mint jót. Gondolok például Babits bírálatára.

LUKÁCS: Babits engem ki nem állhatott, ahogy Osvát sem állhatott ki engem. Ezek az irodalmilag radikális és politikailag konzervatív magyar írók szívből utáltak engem, és ez nem is titkolják, okuk sem volt arra, hogy eltitkolják, utóvégre ki voltam akkor én? (...)

KÉRDEZŐ: A lexikonban, amelyet 1962-ben adtak ki, Szigeti József cikkében az áll, hogy kizárták a pártból.

LUKÁCS: Ez nem igaz. De könnyen lehet, hogy ezt írták, mert a 60-as évekig egy teljes erkölcsi elitélésnek voltam alávetve. Könnyen lehet, hogy ilyen hírek voltak elterjedve rólam, mindenesetre engem a pártból nem zártak ki, csak éppen nem adtak feleletet arra a levelemre, amelyben azt írtam, hogy párttag akarok lenni.

KÉRDEZŐ: Nyilván azért nem feleltek, mert sem az ígert, sem a nemet nem merte senki sem aláírni.

LUKÁCS: Biztosan valami ilyesmi volt az ok. A probléma mindenesetre akkor merült fel újból, amikor én az új ökonómiai módszer bevezetésével kapcsolatban interjút adtam az Unita-nak, amelyben körülbelül az állt, hogy én ezt az irányvonalat helyesnek tartom, mivel ez szükségképpen együtt jár a párt demokratizálásával és a marxizmus megújításával.

KÉRDEZŐ: Ezzel az Unita-interjúval kezdődött újabb nyilvános szereplése?

LUKÁCS: Bizonyos fokig igen. Megint úgy kell venni a dolgokat, ahogyan vannak: nyilvánosan én a gazdasági reform bevezetéséig is szerepeltem mint a revizionizmus passzív szobra, és ez a szereplésem a mondott időpontig nem is enyhült.

KÉRDEZŐ: Ebben az időben még az Esztétikán dolgozott?

LUKÁCS: Az első időszakban még befejeztem az Esztétiká-t, és természetesen semmi kilátás nem volt arra, hogy az Esztétika megjelenhessen külföldön. Magyarországról most nem is beszélek. Erre én írtam Kádárnak egy levelet, amelyben elítéltem ezt az elintézési módot. Tudniillik úgy gondolom, minden kiadónak joga van azt kiadni, amit akar. Ellenben egyetlen kiadónak nincs joga megakadályozni, hogy más kiadók megjelenessék a könyveket. Én ez ellen tiltakoztam Kádárhoz írott levelemben, aminek aztán az lett a következménye, hogy hívatott engem – hogy hívják azt a pasast a Pártközpontban? Szirmainak –, Szirmai hívatott engem, és közölte velem, hogy kérem, amikor akarja, rendelkezésére áll egy kivándorló-útlevél. Erre én azt mondtam Szirmainak: nézze, magának a kezében van a hatalom. Maga tehet velem, amit akar. Ha én most kimegyek ebből a szobából, és az ajtó mellett a rendőr a vállamra teszi a kezét, akkor én fogoly vagyok, és nem tehetek semmit. De az a hatalma magának nincs, hogy kitessékeljen engem Magyarországról, amikor akar. És ezzel aztán körülbelül megint egy jó másfél évig ad acta tették a dolgot.

(Részlet a könyvből.)

(Lukács György: Megélt gondolkodás. – Életrajz magnószalagon. Magvető. 333 oldal, kötve 75 Ft.)